کۆمەڵگای عاجباتی

زیرەك عەبدوڵلا

-1-

دەسپێك..

چەمکی عاجباتی لە سادەترین ناساندنیدا ئەوە دەگەیەنێت لە ئێستای واقیعی کۆمەڵگادا یا "لە هەر شوێنکاتێکدا" بووێك یا دیاردەیەك هەبێت نامۆ بێت و سەیر بێتە بەرچاو، واتا لەگەڵ بینین و تێفکرین و لۆژیکی باوی ئەو سەردەمە نەگونجێت کە تیایدا دەردەکەوێت, بەوێنەیەکیتر عاجباتی ئەوەیە بووێك یا دیاردەیەك وێنەیەك و چوارچێوەیەکی ناوازەی هەبێت و لە زەمەنە پەیوەستەکەی خۆیدا نامۆ و سەیر بێتە بەرچاو.

عاجباتیبوونی بووێك یا دیاردەیەك ئەوەیە خەڵکی هەمەکی ناو کۆمەڵگا مەعریفەی تەواوی نەبێت لەبارەیەوە, پەی بەسیما و خەسڵەتەکانی نەبات, نەزانێت بۆچی هەیە, چۆن دروستبووە و کێ دروستیکردووە, چی بەسەر دێت, دواجار لەبەردەم بوونیدا دەستەوئەژنۆ بوەستێت و تەنها سەرسوڕمانی خۆی دەرببڕێت.

دونیای عاجباتی شتەکان لەنێو پانتایی ژیانکردندا هەروا و لە خۆڕا بەبێ بوونی سەرچاوەیەکی دروستکار, یا بەبێ ئامادەیی عەقڵێك و سەنتەرێك بۆ بەعاجباتیکردنیان نەهاتۆتەبوون، بەڵکو لە پشت هەر عاجباتیەکەوە عەقڵێك و هێزێکی پەیوەستدار ئامادەیە و بووەکەی بە عاجباتی گەیاندووە.

ئەگەر بەوردی نیگای بوو و دیاردە عاجباتیەکان بکەین, ئەوا دەتوانین دەستنیشانی سەرچاوە و سەنتەری بەعاجباتیکردنیان بکەین، هەر ئەم نیگایەش دەمانگەیەنێتە لێواری ئەو حوکمەی بڵێین دوو جۆر عاجباتی هەیە، ئەوانیش "سروشتی/ مرۆڤکرد".

عاجباتی سروشتی ئەوەیە بووێك یا دیاردەیەك هەبێت لە دەرەوەی ئیرادە و توانستی مرۆڤ هاتبێتەبوون و بەسەر واقیعی کۆمەڵگای مرۆڤایەتیدا سەپێنرا بێت، واتا سروشتیانە دوور لە دەستکاریکردن و ڕۆح بەبەرداکردنی مرۆڤ لەنێو واقیعی ژیانکردندا ئامادە بێت, بەشێوەیەك سەیر و ناوازە بێتە بەرچاو.

عاجباتی مرۆڤکردیش ئەوەیە بووێك یا دیاردەیەك هەبێت لە ڕێگای ڕەفتار و هەڵسوکەوتی مرۆڤ هاتبێتەبوون و لەنێو کۆمەڵگای مرۆڤایەتیدا سەپێنرا بێت، واتا دەستکردانە مرۆڤ سەرچاوەی هێنانەبوونی بێت و لەنێو واقیعی کۆمەڵگادا ئامادەیی پێبەخشیبێت, بەشێوەیەك سەیر و ناوازە بێتە بەرچاو, بەمانایەکیتر لە پشت عاجباتیە نامرۆییەکان هێزی ڕەها و عەقڵی ڕەها ئامادەیە، بەڵام لە پشت عاجباتیە مرۆڤکردەکان هێزی مرۆڤ و عەقڵی مرۆڤ.

لەگەڵ ئەوەی جیاوازی لە سەرچاوەی بە عاجباتیکردنی دیاردە و بووەکان بەدیدەکرێت, ئەوا جیاوازیش لە سیما و تایبەتمەندی عاجباتیەکان بەدیدەکرێت, عاجباتیەك بۆ عاجباتیەکیتر لە چیەتی خواست و مەبەست, چۆنیەتی ئیشکردن, چەندایەتی پەیوەستبوونی بە مرۆڤ و کۆمەڵگا جیاوازە, جیاوازی لە قەبارە و ڕێژەیی هەیە, واتا زۆری و کەمی یان گەورە و بچووکی یان سەرتاپاگیری و ڕێژەیی هەیە.

عاجباتی هەیە بەبێ جیاوازی پەیوەستە بە کۆی مرۆڤایەتی بەتایبەتی"سروشتیەکان", کاتێك بۆ مەبەستی ئاشکراکردن و نیشاندانی هێز و توانا و حیکمەتەکانی هێزی ڕەها دێتەبوون، ئەمەش بە زەقی لەنێو بوو و پێکهاتە گەردوونییەکاندا بە دیار دەکەوێت، مرۆڤ سەرسامی خۆی لە بەرامبەریان دەردەبڕێت, بەڵام عاجباتی مرۆڤکرد, عاجباتی کۆمەڵایەتیە, خۆی لە شێوەی دیاردەی کۆمەڵایەتی نمایش دەکات, کە مانا و دەلالەتی

کۆمەڵایـەتی هەیـە, ئەمـەش لـە پەیوەسـتبووندا کـورت دەبێتـەوە سـەر کۆمـەڵگا, توێـژێك, چـینێك, گـروپێـك و هەندێکجاریش بۆ سەر تاك, کەواتە عاجباتی مرۆڤکرد پەیوەستە بە عـەقڵی مـرۆڤ, مـرۆڤ بونیادی ناوەوە بـە دیاردەی گەیاندووە. دەزانرێت لە پشت سەرهەڵدان و ئامادەبوونی هەر دیاردەیەك لۆژیکێك ئامادەیە, لێرەوە لـە پشت دیاردەی کۆمەڵایەتی بەعاجباتیبوو, لۆژیکی عەجیبیش ئامادەیە.

عاجباتی هەر ئەوە نییە لە ئێستای زەمەندا بووێك یا دیاردەیەك بۆ یەکەمجار ئامادەبێت و بکەوێتە بەرچاو، هەر ئەوە نییە لە ئێستادا بووێك یا دیاردەیەك تازە خولقابێت و هیچ پەیوەندییـەکی لەگـەڵ زەمـەن و سـەردەمەکانی پێش خۆی نەبێت، بەڵکو ئەوەشە بووێك یا دیاردەیەك لە سەردەمێك و زەمەنێکی لەوەوپێش هەبوو بێت کـە بـۆ ئەو کات مانایەك و دەلالـەتێکی تایبـەت بـەخۆی هـەبێت, بـەڵام لـە ئێسـتادا بـە ستایلێك و فـۆرمێکی سـەردەمیتر ڕۆحی بە بەردابکرێتەوە و لە واقیعی ژیانی کۆمەڵایەتی کۆمەڵگادا تەوزیف بکرێتەوە, کەواتە چۆن دەکرێت بوو و دیاردە عاجباتیەکە نوێ بێت و بۆ یەکـەمجار نمـایش بکرێـت، ئـاواش دەکرێـت کـۆن بێـت و لـە مێژوویـەکیتر گەڕاندرابێتەوە نێو هەنووکە و نمایش بکرێتەوە.

لە ڕاستیدا ئەم وتارە تەرخان نەکراوە بۆ قسەکردن لـە چـەمکی عاجبـاتی, یـا خوێنـدنـەوە و ڕاڤـەکردنی, چـونکە ئەمە مەبەستی سەرەکی نییە, بەڵام قسەکردن لە چەمکی عاجباتی وەکو ئەوەی لەو سـەرەتا سـادەیەی پێشـەوە, بێکەڵك و بێمەبەست نییە، بەڵکو ئەمە یارمەتیدەرە بۆ گەیاندنی ئەو مەبەستانەی گەرەکمانە لەنێو تێکستی ئـەم وتارەدا بیگەیەنین.

لـەم وتـارەدا لێـدوان لـە چـەمکی عاجبـاتی, لێـدوان نییـە لـە دونیـای عاجباتیـە سروشـتیەکان, بـەڵکو لێدوانـە لـە عاجبـاتی مرۆڤکـرد, لێدوانـە لـە عاجبـاتی کۆمەڵایـەتی, ئـەوەی مـرۆڤ بـە دەسـتی خـۆی و بـە ئیرادەی خـۆی لـە شێوەی کردەوە یا دیاردەی کۆمەڵایەتی لەنێو کۆمەڵگا دروستی دەکات, بەدیاریکراویش لێدوانە لە ئافرەتبینی.

مەبەست لە ئافرەتبینی هەموو ئەو نیگاکردن و تێڕوانینانەیە کەوا لـەنێو واقیعـی کۆمـەڵگای کوردیـدا و لەلایـەن بوو پێکهاتەی جیاجیای وەکو "پیـاو, خێـزان, کۆمـەڵگا، دامودەزگـای دەوڵـەت، دەسـەڵاتی سیاسـی... هتـد" بـۆ ئافرەت دەکرێت, لەوەش قوڵتر دێینە خوار, بۆ دەستنیشـانکردنی قسـەکردن لەسـەر چۆنیـەتی ئافرەتبینـی هـەر سـێ پێکهاتــەی "پەرلــەمان، دادگــا، بەڕێوەبەرایــەتی تۆمــارکردنی خانووبــەرە" و خوێنــدنــەوە و لێکدانــەوە هەریەکــەیان بــەجیا, دواتــر بــەراوردکردنیان لەگــەڵ یەکتریــدا کــە بــوونی هــەر ســێ لایــەکیان بەیەوەکــەوە لەسەرزەمینێکی هاوبەشی ژیانکردن بەوێنەیەك لە وێنەکان لە عاجباتی دەچێت.

لە سەرەتای ئەم بەشەدا بە ئافرەتبینی پەرلەمان و پێکهاتە هاوچەشنەکانی دێینە ئاخاوتن، مەبەست لە پێکهاتە هاوچەشنەکان, هەموو ئەو دامودەزگا و پێکهاتانەیە کە بەجۆرێك لە جۆرەکان ئافرەتبینیان لە پەرلەمان دەچێت, یـان وەکـو پەرلـەمان خۆیـان نمـایش دەکـەن, بـۆ نموونـە "ئەنجومـەنی وەزیـران - دامودەزگـای ئیـداری - سەرکردایەتی و بنکە حزبیەکان - ڕێکخراوە جەماوەری و پیشەییەکان... هتد".

لە وردبوونە و تێڕوانینمان بۆ پەرلەمان, دەبینین تیایدا ئافرەت خاوەن تایبەتمەندی و سـەربەخۆیی خۆیـەتی, لـەنێو پەرلەمانـدا ئـافرەت ڕۆڵ و کـارکردی تایبـەت دەگێڕێـت, شانسـی دەسـتهەڵبڕین و قسـەکردن و دەنگـدانی هەیە، شانسی گفتوگۆکردن و دیالۆگکردنی هەیە لەسەر پرسە جۆراوجۆرەکان، ئەمـەش مانـای ئەوەیـە ئـافرەت لەنێو پەرلەماندا, بەبێ جیاوازی لەگەڵ پیاو شوێنێکی دیاریکراو و بەرچاوی هەیە, ئەمەش شوناسێکی تایبەت و دەنگ و ڕەنگی تایبەت بە ئافرەت دەبەخشێت.

مادام ئافرەت دەنگ و ڕەنگی تایبەتی هەیە, کەواتە چاوی هەیە, بەهۆیەوە دەتوانێت دونیا ببینێت, قسە لەسەر ئەرك و ماف و داخوازییەکانی بکات, بۆ مەبەستی دەستەبەرکردنی پێداویستیەکانی ڕەفتار و هەڵسوکەوتی تیا بکات, بەپێچەوانەشەوە ڕاستە.

ئەگەرچی ئافرەتی پەرلەمانتار نموونەی هەڵبژێردراو, یان نوێنەری دەنگپێدراوی ڕەگەزە هاوچەشنەکەی نییە، چونکە لە ڕێگای پێدراوێکی حزبییەوە چۆتە ناو پەرلەمان, بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئامادەبوونی لەپاڵ پیاو لەنێو هەیکەلی پەرلەماندا کردەیەکی پۆزەتیڤە, کردەیەکی مۆدێرنە کە لە واقیعی سیاسی و کۆمەڵایەتی دونیای ئێمەدا سەریهەڵداوە، بەڵام ئەمەش مانای ئەوە نییە نەزانین ئەم بەشداری پێکردنەی ڕەگەزی مێ, چ لە سەرەتای دامەزراندنی پێکهاتەی پەرلەمان, یا لە ئێستادا بەجۆرێك لە جۆرەکان بۆ مەبەستی بە هەڵەبردنی بینین و هەڵخەڵەتاندنی ڕای "ناوەوە/ دەرەوە"یە, مەبەست لە ناوەوە کۆمەڵگای کوردیە و لە دەرەوەش چاودێرانی سیاسی وڵاتانی دەرەوەیە, بەوەی کە دەسەڵاتی سیاسی کوردی لە سەروبەری مومارەسەکردنی دەسەڵاتدا "بە ئەگەری لە باربوونی بارودۆخ ", ئەوا دەسەڵاتێکی مۆدێرن و دیموکراسیخوازە, یەکسانیخواز و عەقڵانیە, لە واقیعدا مافەکانی گشت چین و توێژ و ڕەگەزەکانی کۆمەڵگا لەبەرچاو دەگرێت, خواستی هیچیان ژێر پێ ناخات و هیچ لایەکیان بێبەها و کەمنرخ ناکات، هەروەها بەبێ جیاوازی گرنگیان پێدەدات و لە ئێش و ئازار و ناخۆشییەکانیان دەکۆڵێتەوە, هەنگاو بۆ کەمکردنەوە و نەهێشتنیان دەهاوێژێت, کەواتە دەسەڵاتی سیاسی کوردی لە ڕێگای ئەم کردەیەوە دەخوازێت شوناسێکی عەقڵانیانە و دادپەروەرانە بەخۆی ببەخشێت, بەسەر و سیمایەکی دیموکراسیخوازانە و یەکسانیخوازانە, خۆی نمایشی دەرەوە بە پلەی سەرەکی و ناوەوەش بە پلەیەکی لەو کەمتر بکات.

ئەگەرچی ئامادەبوونی ڕەگەزی مێ لەنێو پەرلەماندا, جۆرێك لە هەڵخەڵەتاندن و بە هەڵەبردنی بەرامبەری تێدایە, بەوەی ئامادەبوونێکی ڕووکەشیە, چونکە تەواوی ئافرەتە پەرلەمانتارەکان ئەوانەن کە لەڕێگای پێدراوێکی حزبییەوە هاتوونەتە نێوی, هەڵبژێردراوی ڕاستەوخۆی حزبین نەوەکو کۆمەڵگا, لەنێو پەرلەمانیشدا تەنها ئیش بۆ خواست و بەرژەوەندییەکانی حزب دەکەن, بەدەر لە خواست و بەرژەوەندییەکانی کۆمەڵگا بەگشتی و ئافرەتیش بەتایبەتی, "دیارە زۆر پرسیش هەیە ڕاستی ئەم قسەیە دەسەلمێنێت"، بەڵام ئەمەش بۆ خۆی بێسود نییە و دەکرێت تا ئەندازەیەك جێگای پشوو وەبەرهێنانەوە بێت، چونکە هیچ نەبێت لێیەوە دەتوانرێت ئەوە پیشانبدرێت ئافرەت ئامادەیی هەیە، ئەم ئامادەبوونە ڕووکەشیەی ئێستا دەکرێت لە زەمەنێکیتردا سوودی لێ ببینرێت و ببێتە ئەگەری دەستپێکێك بۆ بەشداری کردنی تەواو جیدیانەی ئافرەت لەنێو پێکهاتەدا, واتا دەکرێت ئەم بەشداری پێکردنە ڕووکەشیەی ئێستا, لە ئایندەدا بەرەو جۆرێکیتر لە بەشداری کردن ببردرێت, کەوا لە ڕێگایەوە ئافرەت بتوانێت باس لە هەموو ئەو کێشە و گیروگرفتانە بکات, کە پەیوەستن بە کۆمەڵگا بەگشتی و ڕەگەزی مێ بەتایبەتی.

بەڵام بۆچی دەڵێین ئەم ئامادەبوونە و بەشداری پێکردنەی ڕەگەزی مێ وەکو پەرلەمانتار شێوەیەکی ڕووکەشیانەی لەخۆ گرتووە؟ یان چی وایلێکردوین ئەمە بڵێین؟ لە وەڵامدا دەڵێین چونکە تائێستا ڕۆژێك لە ڕۆژان لە دانیشتنێکی هەمیشە داخراوی پێکهاتەی پەرلەماندا, نەزانراوە یان نەبینراوە ئافرەتێکی پەرلەمانتار قسەیەکی جیدی کە پشت ئەستوور بێت بە دیراسەیەکی مەیدانی و زانستی, لەسەر دیاردە هەنووکەییە زۆر باو و بەرچاوەکانی وەکو "خۆسوتاندن، کوشتن، ئەتککردن، تێزاب پێداکردن، ئیهانەکردن... هتد" کردبێت لە ئەنجامیدا کێشەیەکی گەورەی خوڵقاندبێت, دواجار بۆ مەبەستی چارەسەرکردنی بە ناچاری هەنگاوی بۆ

هاوێشترا بێت لەلایەن حکومەت و دەزگا پەیوەندارەکانی. تا ئێستا نەبینراوە یا نەزانراوە ڕۆژێك لە ڕۆژان پەرلەمانتارێکی ئافرەت بە دەنگ هاتبێت یا هەڵوێستێکی توندی وەرگرتبێت لەسەر کێشەیەکی چارەنووسسازی تایبەت ئافرەت, بۆ نموونە " زۆربوون و چەند هێندبوونی ڕەگەزی مێ لە بەرامبەر نێر", ئەمەی وەکو بابەتێکی سەرنجڕاکێش و هەڵوەستەپێکار خستبێتە بەر دیدی ئەوانیتر, ئینجا بە مەبەستی چارەسەرکردنێکی بنەرەتیانە, دیالۆگ و گفتوگۆی لەسەر کرابێت، کەواتە بێتوانایی و قسەنەکردن و بە دەنگەوە نەهاتنی پەرلەمانتارە ئافرەتەکان, لە بەرامبەر کێشە ئێستایی و هەمیشەییەکانی کۆی کۆمەڵگا بەگشتی و ڕەگەزی مێ بەتایبەتی, هەوێنی گەلاڵەبوونی ئەم قسەیەی سەرەوەیە.

بەکورتی کە دەڵێین بەشداری کردنی ڕەگەزی مێ لەنێو پەرلەماندا بە سیفەتی "پەرلەمانتار" بەشداریەکی ڕووکەشیە, لەوێوەیە ژن وەکو ئەندام پەرلەمان لەنێو جیهانی پێکهاتەدا, قسەی جیدی لەسەر پرسە وابەستەیەکانی خۆی ناکات و کێشەکان ناورووژێنێت و دەنگی بەڕووی ئەوانیتر بەرز ناکاتەوە, واتا کاراکتەرێکی ئەکتیڤ نییە, بەڵکو تەنها وەکو بتێك یا بۆدیەك ئامادەیی هەیە, لە کاتی پێویستدا ڕۆڵی دەست بەرزکردنەوە دەبینێت بۆ چەسپاندنی بڕیارێك, ئەمەش پێشتر ئیحازی پێدراوە کە دەستی بەرزبکاتەوە, ئەو نازانێت بۆ دەستی بەرز دەکاتەوە, نازانێت گرنگی ئەو دەست بەرزکردنەوەیە چییە, تەنها دەستی بەرز دەکاتەوە, ئینجا گرنگ نیە دەرەنجامەکەی چۆن دەبێت, چونکە بە زەرووڕەت لە پرسەکە نەگەیشتووە, دیراسەی ڕەهەندەکانی نەکردووە, ڕەنگە پێشی گرنگ نەبێت لە پرسەکە بگات "بە دانپێنانی ڕاستەخۆی پەرلەمانتارێکی ئافرەت", چونکە ئەگەر پێی گرنگ بێت ئەوا بە زەرورەت دەست بۆ بڕیارێك لە بارەی پرسێکی دیاریکراودا بەرز ناکاتەوە کە لێی تێناگات, بەڵام کاتێك بێ پرسیارکردن و هەڵوەستەکردن و تێگەیشتن دەست بۆ بڕیارێك بەرز دەکاتەوە, ئەوا ئامادەییە ڕووکەشیەکەی خۆی دەسەلمێنێت.

هەندێکجار دەسەڵاتی کوردی لە میدیا حزبی و "بەناو حکومیە" کان ڕێکلام دەکات, بەوەی لەنێو ئەم پێکهاتانەدا ڕەگەزی مێ هاوچەشنی ڕەگەزی نێر, خاوەنی دەنگ و ڕەنگ و دونیابینی خۆیەتی، ڕێکلامی ئەوە دەکات ئافرەت وەکو پیاو بۆی هەیە دەنگی هەبێت, لە دامودەزگا ئیداریەکان داوای ماف و ئەرك بکات, ڕێکلامی ئەوە دەکات کە هەزمی بوونی جەستەیەکی بە چاوی ڕەگەزی مێ لەتەك خۆی و لەنێو هەموو پێکهاتە و دامودەزگا دروستکراوەکانیدا دەکات، بەڵام لە ڕاستیدا ئەمە تا ئەو شوێنە ڕاستە کە لە شتە پەنهان و شاراوە و ژێر پەردەکانەوە بێئاگا و ناشارەزاو بیت، تا ئەو شوێنە ڕاستە کە نەزانیت چۆن دونیایەك هەیە لە سەرەوە و لەبەرچاوان, بەمجۆرەش دونیایەك هەیە لە ژێرەوە و لە پشت پەردە، چۆن دونیایەك هەیە بە ئاشکرا ئیش و کاری تیا بەڕێوەدەچێت, بەم شێوەیەش دونیایەك هەیە بە نهێنی ئیش و کاری تیا بەڕێوەدەچێت, ئیحاز ڕۆڵی سەرەکی تیا دەگێڕێت, ئەگەر گریمانی ئەوەش بکەین ئەم ڕێکلامە بەشێك لە ڕاستی تیایە، ئەوا لەوێوە پێدەچێت شێوەیەکی ناچارییانە و پێ لە جگەرنانەی لەخۆ گرتبێت، چونکە داننان بەم پرسە لەلایەن دەسەڵاتی پاتریارکی کوردی, لەگەڵ ڕەفتار و هەڵسوکەوتەکانی ئەو لە بەرامبەر ئافرەت و لەنێو واقیعی ژیانی کۆمەڵگا یەکناگرێتەوە, بەڵکو سەد و هەشت پلە لە یەکتری دوورن. باشە ئافرەتی پەرلەمانتار هەمان ئافرەتی ناو کۆمەڵگایە, دەسەڵاتی کوردیش هەمان پیاوی ناو کۆمەڵگایە, ئەگەر دەسەڵات نەتوانێت لە دەرەوەی پەرلەمان ڕێز بۆ ئافرەت دابنێ, ئەی چۆن دڵنیابین لەوەی لەناو پەرلەمان دەتوانێت ڕێزی لێبگرێت, ئەگەر دەسەڵات لە دەرەوەی پەرلەمان ئافرەت وەکو مرۆڤێکی ناکامڵ و ناتەواو ببینێت, ئەی چۆن لە ناوەوەی پەرلەمان دەتوانێت بە مرۆڤێکی کامڵ و تەواو ببینێت. بێگومان ستایلی ئافرەتبینی پیاو لە دەرەوەی پەرلەمان, هەمان ستایلی

ئافرەتبینیــە لــە نــاوەوە, بــەڵام لێــرەدا پرســێك سیاســی دێتــە پــیش, ئــەویش پرســی خــۆ بەعــەقڵانی و پێشکەوتووخواز و دیموکراسیخواز نمایشکردنی دەسەڵاتە. لێرەوە دەسەڵات بەشێوەیەکی ناچاری دان بەم کامڵی و یەکدەنگیەی ئافرەت ناوە, ئەوەش "ڕووکەشیە"و مەبەستیشی ئەوەیە تاوەکو بۆ دەرەوە بیسەلمێنێت ئەوە حەقیقەتی بینین و مامەڵەکردن و هەڵسوکەوتکردنی ئەوە لەگەڵ ئافرەت و گشت چین و توێژەکانی کۆمەڵگا. دیارە هەممی گەورەی دسەڵاتی سیاسی کوردی لەم خۆپێشاندانەدا, بە هەڵەبردن و هەڵخەڵەتاندنی بینینەکانی دەرەوەیە، ئەمەش بۆ ئەوەی پشتگری دەرەوە و ناوەوە لەو زیاتر بێت, بەڵام ئەو تائێستا لەوە بە ئاگا نەهاتۆتەوە کە دەرەوە "ئەوەی ئەو دەخوازێت بینینەکانی بەهەڵەدا ببات" دەتوانێت بە ئاسانی و لە ڕێگای کەناڵیترەوە وەکخۆی چۆنیەتی ژیانکردن و ستایلی بەڕێوەبردنی ئەم کۆمەڵگایە ببینێت و بڕیاری لەسەر بدات، هێشتا بە ئاگا نەهاتۆتەوە لەوەی دەرەوە دەتوانێت ئەوە بزانێت کە تەنها لەنێو ئەم دامودەزگا و پێکهاتە بە فۆرم مۆدێرنانەدا مامەڵەکردن و ئافرەتبینی بەم شێوەیە، هێشتا لەوە بە ئاگا نەهاتۆتەوە کە چۆن پەرلەمان هەیە و ئافرەتبینی تیایدا بەم چەشنەیە ئاواش دەزگایتر هەیە، بەڵام بەشێوەیەکیتر مامەڵە لەگەڵ ئافرەت دەکات و لە ئافرەت دەڕوانێت.

لێرەدا ئێمە ناخوازین بە درێژی قسە لەسەر دونیای نێو پێکهاتەی پەرلەمان و چۆنیەتی بەڕێوەبردنی بکەین، بەڵام ئەوەی دەیخوازین و جەختی لێدەکەین ئەوەیە "ئافرەت" تیایدا خاوەنی دەنگێکی تایبەت و سەربەخۆی خۆیەتی، یەك جەستەی ئافرەت یەك دەنگی تەواوی هەیە، ئا لێرەوە ئافرەتبینی پەرلەمان ئافرەتبینییەکی عەقڵانی و لۆژیکی و واقیعبینیە و بەپێی پرنسیپەکانی ئازادی و دیموکراسیو یەکسانیخوازی و مافی مرۆڤ بەڕێوە دەچێت.

-3-

لەم بەشەدا خۆمان تەحویلی سەر باسکردنی جۆرێکیتر لە ئافرەتبینی دەکەین کە لەنێو یەکێك لە دامودەزگا هەرە دیار و بەرچاوەکانی کۆمەڵگای ئێمەدا بۆی دەکرێت, و لە هەمانکاتیشدا پەیوەستبوونێکی ئێکجار پتەو و توندی لەگەڵ پێکهاتەی پەرلەمان هەیە، ئەویش پێکهاتەی دادگایە.

لێرەدا مەبەست لە دادگای حکومیە نەوەکو ئەو دادگا غەیرە حکومی و حزبی و کۆمەڵایەتییە لا بە لایانەی لێرەو لەویَ بە شێوازێك و فۆرمێك و یاسا و ڕێسایەکی تایبەتییەوە, بۆ مەبەستی چارەسەرکردن ڕووبەڕووی کێشە جیاجیاکانی نێو کۆمەڵگا دەبنەوە و بڕیار دەدەن.

کەواتە لەم بەشەدا قسە لە چۆنیەتی ئافرەتبینی پێکهاتەی دادگای حکومی دەکەین بۆ ئەوەی بزانین چۆن لە ژن دەڕوانێت و مامەڵەی لەگەڵدا دەکات, چ حوکمێکی بەسەردا دەسەپێنێت و چ نرخ و بەها و پلەیەکیشی بۆ دادەنێت، ئینجا لەوێوە دەچینە سەر بەراوردکردنێکی خێرا و سەرپێیانەی لەگەڵ چۆنیەتی ئافرەتبینی و مامەڵەکردن و حوکمدانی پێکهاتەی پەرلەمان.

بە بۆچونی من لەنێو دادگادا ئافرەت بەوێنەیەك نیگا دەکرێت و ئیعتباری بۆ دادەنرێت کە جۆرێك لە بەسوك سەیرکردنی لێوە بەدیدەکرێت، نەك وەکو ئەوەی لە پەرلەماندا ئامادەیە، بەڵام ئەمە چۆن بسەلمێنین؟ ڕاستی ئەم قسەیە لەوێوە بەرجەستە دەبێت کاتێك لەنێو دادگا کێشەیەك یان پرسێکی هەنووکەیی پێویستی بە قسەکردن و دەنگدان و شاهێدیدانی ئافرەتەوە دەبێت، چونکە لە نێویدا دەنگی وەکو خۆی بە کامڵی و بە تەواوی وەرناگیرێت و ئیعتباری بۆ دانانرێت، بەڵکو بە ناکامڵی و ناتەواوی وەردەگیرێت, بەڵام بەبێ لە بیرکردنی ئەوەی ئەم قسەیە لە هەموو حاڵەت و لەنێو گشت پرسەکان بەمجۆرە نییە،مەبەست لە هەموو پرسەکاندا ئافرەت دەنگی

بە ناکامڵی و ناتەواوی "نیوە دەنگ" وەرناگیرێت، بەڵکو تەنها لە چەند پرسێکی دیاریکراودا ئەمە ڕاستە، لەگەڵ ئەوەشدا ئەوەی جۆرێك لە سوودمەندی بۆ ئێمە "لەم وتارەدا" دەگەیەنێت ئەوەیە لە بەشێکی ئەم مەسەلانە دەنگ و سەنگی ئافرەت بەمجۆرەیە، لەنێو دادگادا "لە پرسەی پەیوەستدارەدا " یەك جەستەی تەواوی ئافرەت بە نیو جەستە, یەك دەنگی تەواوی بە نیو دەنگ, یەك بینی تەواوی بە نیو بینین دادەنرێت یا دەژمێردرێت، بەمەش کۆی جەستەی هەردووانێکیان بە جەستەیەك و کۆی دەنگی هەردووانێکیان بە دەنگێك و کۆی بینینی هەردووانێکیان بە بینینێك دادەنرێت یا دەژمێردرێت.

لێرەوە ئەم ئافرەتبینیە ئەوە دەگەیەنێت کە ڕەگەزی مێ عەقڵی نیوە عەقڵ و ئیرادەی نیوە ئیرادەیە، هێزی نیوە هێزە و توانای نیوە توانایە، چاوی کورت و لێڵ بینە، دەنگی کز و نووساوە، جەستەی ئیفلیج و ناتەندروستە, ئەوە دەگەیەنێت کە ڕەگەزی مێ ڕەگەزێکی زەلیل و زەعیفە، پەرچە و ناکارایە، کورت نەفەس و کەم دەسەڵاتە, ئەوە دەگەیەنێت کە ناتوانێت دیاردە و پرسەکان وەکو خۆی دوور لە لێڵی و تەمومژی ببینێت و دوور لە ڕاڕایی و دوو دڵی بڵاوی بکاتەوە یا قسەی لەسەر بکات, ئەم ئافرەتبینیەی دادگا ئەوە دەگەیەنێت کە ژنێك بە تەنها شایانی باوەڕپێکردن نییە، شایانی ئەوە نییە گوێکانت لە خزمەتی سەدای دەنگ و مانای قسەکانی ڕابگریت، بەردەوام دەبێت گومان لە ڕاستی و ناڕاستی وتەکانی بکەیت، گومان لە ئامادەبوون و نەبوونی لە ڕووداوێکدا بکەیت، گومان لە بینین و نەبینینی شتێك یان دیاردەیەك بکەیت, لێرەوە ئەگەر کەمێك بە وردی لەم مەسەلەیە بڕوانین, ئەوا ڕوون دەبێتەوە کە ئەمجۆرە تێڕوانینە لە ئافرەت لە بنەچەدا تێڕوانینێکی تواناکوژ و ئیفلیجکارە، تێڕوانینێکی بە بچووك تەماشاکار و سوك پەخشکارە، بەکورتی تێڕوانینێکە لە توانا و هێزی ژن کەم دەکاتەوە, هەوڵ دەدات ژن بە بوونەوەرێکی کەم هێز و کەم ئیرادە پەخش بکات, تێروانینێکە ژن کەمنرخ و بێبەها دەکات, بەڵام پرسیار لێرەدا ئەوەیە ئەم حوکمەی دادگا لەکوێوە هاتووە؟ ئایا ئەم حوکمەی دادگا هەروا و لە خۆرا بەبێ ئامادەبوونی هیچ یاسایەك و دەستورێك "لەپشتیەوە" هاتووە, یان ڕەگ و ڕیشەی لە هەناوی یاسایەك و دەستورێکدا ئامادەیە و بەپێی لۆژیك و تێگەیشتنی ئەوەوە هاتۆتەبوون؟

وەکو دەزانرێت ئەم ئافرەتبینیەی دادگا پەیوەندی بە ئایین و یاسا و دەستووری ئایینەوە هەیە, کە تێکستە نەگۆڕە ڕەهاکەی لە زەمەنێك بەر لە ئەمرۆدا بە کۆمەڵێك بینین و یاسا و ڕێسا و پرنسیپ و بڕیاری تایبەتەوە, بۆ مەبەستی ڕێکخستن ژیانی کۆمەڵایەتی و کۆنترۆڵکردنی ئەندامانی کۆمەڵگا و چارەسەرکردنی مەسەلە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگای مرۆڤایەتی داڕێژراوە, چونکە ئەگەر زەین بدەین تەنها ئاین "ئاینی ئیسلام" بەم شێوەیە لە ئافرەت دەڕوانێت و حوکمی لەسەر دەدات، مەبەست تەنها ئایینە دەنگی ئافرەتێك بە نیوە دەنگ و دەنگی دوو ئافرەت بە دەنگێك دادەنێت، بەمەش ئەوە ئاشکرا دەبێت کە پێکهاتەی دادگا بە پێی یاسا و ڕێسا و دەستووری ئایینەوە بەڕێوە دەچێت.

کەواتە ئێستا ئێمە لەبەردەم ئافرەتبینی هەردوو پێکهاتەی "پەرلەمان/ دادگا" داین کە هەریەکەیان بە ستایلێکی جیا لەویتر بەڕێوەدەچێت بە یاسایەکی جیا لەویتر حوکمی خۆی دەدات، پێکهاتەی پەرلەمان بەپێی پرنسیپی مافی مرۆڤ و دیموکراسی و یەکسانیخوازی مرۆڤەکان، دونیای خۆی بەڕێوە دەبات, پێکهاتەی دادگاش بە پێی یاسا و دەستووری ئاینی، بەمەش جۆرێك لە ناتەبایی لە نێوان ئافرەتبینی ئەم دوو پێکهاتەیە بەدیدەکەین, چونکە هەر یەکەیان بەپێی دەستورێك و یاسایەکی تایبەتەوە دونیاکەی خۆی بەڕێوە دەبات, بێ ئەوەی دونیای ئەویتر لەبەرچاو و بەهەند هەڵبگرێت، بەڵام لە کۆمەڵگایەکدا ئیشکردن بە هەر یاسایێك و دەستورێك لەوێوە

ڕاستە تەواوی کۆمەڵگا و دامودەزگاو پێکهاتەکانی بۆ جیاوازی ئیشی پێبکەن، نەوەکو لەهەر شوێنێکدا یاسایێك و دەستورێك ئامادەبێت, جیا لەوانیتر ئیشی پێبکرێت وەکئەوەی لەنێو ئەم دوو پێکهاتەدا دیارە.
بەم چەشنە بوون و ئامادەیی دوو دامودەزگا لە یەك سەرزەمینی ژیانکردندا زیاد لە پرسیارێك قووت دەکاتەوە، لەوانە ئایا دەکرێت لە یەك کۆمەڵگادا و لەسەرزەمینی یەك شارداو لە ژێر دەسەڵاتداریێتی یەك دەسەڵاتدا, دوو پێکهاتەی جیاواز و لە هەمانکاتیشدا پەیوەست بەیەکتری هەبێت کە هەر یەکێکیان بەجیا و بەپێی یاسایەك و دەستورێك بەڕێوەبچێت, بۆ ئەوەی گوێ بداتە ئەویتر و بەهەندی هەڵگرێت؟ ئایا ئەو پەرلەمانتارە ئافرەتە هەمان حوکمی دادگای بەسەردا دەسەپێنرێت؟ ئایا ئەویش هاوشێوەی ئەوانیتر دەنگی بە نیوە دەنگ و جەستەی بە نیوە جەستە دەژمێردرێت؟ ئەگەر گریمانی ئەوە بکەین حوکمی دادگا بەسەر ئافرەتە پەرلەمانتارەکانیش پەیڕەو دەکرێت، کەواتە لێردا چۆن دەکرێت لە پەرلەماندا ئەندامێك یان چەند ئەندامێکی ناکامڵ و ناتەندروست و ئیفلیج ئامادە بێت و لە هەمانکاتیشدا نوێنەرایەتی کۆمەڵگا بکات و بە نێوی ئەوانەوە و لەجیاتی ئەوانەوە قسە بکات و بڕیاری چارەنووسساز بدات؟ ئایا ئەم ئافرەتبینییەی دادگا ئەوە ناگەیەنێت کە پێویست بکات دوو ئافرەت لە تەنیشت یەك لەسەر یەك کورسی پەرلەماندا دابنیشێت؟ ئەمانە و چەندین پرسیاریتر پێویستیان بە وەڵامدانەوە دەبێت لەم پرسەدا.
ئەوەی لەم بەشەدا ماوە بیڵێین ئەوەیە ئەم دوو جۆرە ئافرەتبینییەی "پەرلەمان/ دادگا" لەیەك شوێنکاتدا جۆرێك لە عاجباتی دروستدەکەن، یان بە مانایەکیتر بەرەو ڕێچکەی بیرکردنەوە لە عاجباتیمان دەبەن، بەڵام لێرەدا عاجباتیەکە بەوەندە ناوەستێت, چونکە ڕوو لە ئاقارێکی قوڵتر دەکات و عاجباتیەکەش زیاتر پیشاندەدات کە لە بەشی داهاتوودا لێی دەدوێین.

-4-

لەم بەشەدا دەچینە سەر باسکردنی جۆرێکیتر لە ئافرەتبینی کە لەنێو یەکێك لە دامودەزگا زیندووکانی کۆمەڵگای ئێمە ئامادەیە ئەویش "بەڕێوەبەرایەتی تۆمارکردنی خانووبەرە"یە.
لەم پێکهاتەیەدا ئەوەی شوێنی هەڵوەستە بۆکردن و قسە لەسەرکردن بێت ئەوەیە بەوەندەی دادگا ناوەستێت لە بەکەم سەیرکردن و سووك سەیرکردنی ڕەگەزی مێ, بەوەندەی دادگا ناوەستێت لە بەهادان و کەمنرخکردنی ڕەگەزی مێ, بەڵکو لەویش زیاتر پێدا دەگرێت و ڕوو دەچێتە خوار, بەوەی لەنێویدا ڕێگا نادات ئافرەت دەنگی هەبێت و بە شاهێد بچێت، واتا بەوەندەی دادگا ناوەستێت کە دەنگی دوو ئافرەت بە دەنگێك و جەستەی دوو ئافرەت بە جەستەیەك بژمێردرێت "لە کاتی دەنگدان و شاهیدیدان"، بەڵکو ئافرەت هەر دەنگی نییە و بە شاهیدیش ناچێت. ئاشکرایە بە شاهید نەچوون ئەوە دەگەیەنێت یەکێك چاوی نەبێت بۆ بینینی دونیای دەوروبەر، واتا نابینا و کوێر بێت و نەتوانێت ماتریال و بوو دیاردەکانی واقیع وێنا بکات و بیانخوێنێتەوە و لێکیان بداتەوە, لە کاتی پێویستدا قسەیان لەسەر بکات و شاهێدیان بۆ بدات. لێرەوە بەپێی لێکدانەوە و ڕاڤەکردنی ئەم هاوکێشەیە و بە لەجیاتی دانان ئافرەت بێچاو و کوێر و نابینایە.
بەڵام لە ئەزموونەوە زانراوە کۆمەڵگای ئێمە بەهۆی ئامادەبوون و بەردەوامبوونی هەردوو دیاردەی بەردەوامی "کۆچ، شەڕ" کردن, هاوکێشەی جووتەکانی تیا گۆڕاوە و یەکسانییەکەی تێکچووە، واتا لە دەرەنجامی ئەم دوو پرۆسەیەدا ڕەگەزی مێ بە ژمارە ڕووی لە زیادی و ڕەگەزی نێریش لە کەمی کردووە، بەمەش دەگەینە ئەو ڕاستیە حاشا هەڵنەگرەی کە ڕەگەزی مێ لە ئێستای کۆمەڵگای کوردیدا, ڕێژەیەك و بەشێکی بە ژمارە زۆرتری لە ڕەگەزی نێر پێکهێناوە، لێرەدا ئەگەر گریمانی ئەوە بکەین ڕەگەزی مێ بێچاو و کوێرە و توانای بینینی

دونیای نییە وەکئەوەی ئەم پێکهاتەیە پێیوایە، کەواتە بەشێك و ڕێژەیەکی زیاتر لە نیوەی کۆمەڵگا کوێرە و بێچاوە و ناتوانێت دونیا ببینێت، ئەمە جگە لەوەی ڕەگەزی نێریش وەکو ئەوەی لە زانستە مرۆڤایەتییە جیاجیاکاندا ڕوون کراوەتەوە لە ڕەگەزی مێ هاتۆتەبوون، کەواتە دەبێت ڕەگەزی نێریش کوێر و نابینا بێت, چونکە لە بنەچەدا لە بوونەوەرێکی کوێر و نابینا لە دایکبووە یان هاتۆتەبوون. بەمەش ئێمە لەبەردەم کۆمەڵگایەکدایین بەپێوە وەستاوە و هاتوچۆ و مامەڵە دەکات, یەکە و پێکهاتە و دامودەزگاکانی بەڕێوەدەبات, کەچی لە هەمانکاتدا هیچ ئەندام و یەکەیەکی چاوی نییە و ناتوانێت دونیا ببینێت.

ئێستا شوێنی خۆیەتی بپرسین ئەم تێڕوانین و ئافرەتبینییە لەکوێوە هاتووە، یان لەنێو کام سیستەمی ژیانکردندا ئامادەیی هەیە؟ بەمانایەکیتر سەندنەوەی چاو لە ئافرەت, و ڕووتکردنەوەی لە نرخ و بەهای مرۆیی و بەتاڵکردنەوەی لە سیفاتی مرۆییانەی خۆی و بێچاو پێشاندانی, بۆ کام سیستەم و کام کولتووری ژیانکردن دەگەڕێتەوە؟ بە بۆچوونی من ئەم تێڕوانین و ئافرەتبینییە، ئەم سەندنەوەی چاوە لە ژن و ڕووتکردنەوەی لە نرخ و بەهای مرۆیی و بەتاڵکردنەوەی لە سیفاتە مرۆییانەی خۆی و بێچاو پێشاندانی بۆ سیستەمی پاتریارکی دەسەڵاتگەرا دەگەڕێتەوە, بەڵام لە چ سیستەمێك و زەمەنێك, ئەو سیستەمەی کەوا زەمەنێکی لەوەو پێش لە بیابان و کۆمەڵگا بەدەوییەکان پەیڕەوی لێدەکرا.

ئاشکرایە سیستەمی پیاوسالاری ئافرەت کوێر و بێچاو دەکات، بێهێز و بێئیرادە دەکات, لەنێو ئەم سیستەمەدا پیاو ناهێڵێت ژن شاهیدی بدات, چونکە پێیوایە چاوی نییە, ناهێڵێت قسە بکات, چونکە پێیوایە توانای قسەکردنی نییە, لێناگەڕێت ئافرەت خاوەنی شت و کەلوپەل و ئامێر بێت, چونکە لە ڕوانگەی ئەوەوە خۆی شت و کەلوپەل و ئامێرە, لێناگەڕێت ئافرەت موڵکداریێتی بکات, چونکە خۆی موڵکداریێتی لەسەر دەکرێت.

پیاو قەت ئامادە نییە دەست لە خاوەنداریێتیکردن بەر بدات، بۆیە ڕێگا نادات ئافرەت ئەگەر بەشێوەیەکی ڕێژەییش بێت خاوەنداریێتی بکات، چونکە ئەوە دەزانێت خاوەنداریێتیکردن شانسی قسەکردن و مامەڵەکردن و بینین دەدات بە ئافرەت، خاوەنداریێتیکردن پێویستی بە قسەکردن و بینین دەبێت, ئەمەش پێویستی بە خۆدامالین دەبێت لە تەپ و تۆزی دەستەمۆیی، هەمووی ئەمانەش پێویستیان بەچاو و هێز دەبێت، لێرەوە کاتێك پیاو لەنێو سیستەمی پیاوسالاریدا ئافرەت بە نابینا و کوێر و بێهێز پیشاندەدات و بە شاهێدی نابینێت, بۆ ئەوەیەتی لەخاوەنداریێتیکردن دووری بخاتەوە، لە هەبوونی موڵك و سامان دووری بخاتەوە، چونکە خاوەنداریێتیکردن دەنگهەڵبرینیشی لەگەڵدایە، قۆناغی دوای نەهێشتنی دەستەمۆیی و خۆداپچڕانی لەگەڵدایە، تێکشکاندنی کۆت و بەند و سانسۆری سەپێنراوی لەگەڵدایە، ئەمانەش قبووڵکردنیان لەلایەن پیاوەوە مەحاڵە, چونکە سەندنی شتومەك و کەلوپەلە لە دەستی پیاو، ئەمەش " بەپێی تێڕوانینی پیاو" مانای وەرگرتنی کۆنترۆڵە لە دەستی پیاو. نەهێشتنی سیستەمی باوی ژیانکردن و گۆڕانیەتی بە سیستەمێکیتر.

کەواتە کاتێك پیاو دەخوازێت ژن لە خاوەنداریێتیکردن دووربخاتەوە, بۆ ئەوەیەتی لە ناکۆنترۆڵی و نادەستەمۆیی دووربخاتەوە، بۆ ئەوەیەتی لە ئازادی و سەربەستی دوور بخاتەوە, چونکە خاوەنداریێتیکردن ئەگەرێکە بۆ هاتنە ئارای ئازادی و سەربەستی، بەمەش دەگەینە ئەو ڕاستییەی کە دوو لەو هۆکار و فاکترە بەرچاوانەی کە سیستەمی پیاوسالاری لەسەر بونیادنراوە و بەردەوامیش لە نێویدا ئیشی بۆ دەکرێت خاوەنداریێتیکردن و کۆنترۆڵکردنە، هەر بۆیە ئەمانەش دەبنەوە دوو لەبەرچاوترین کێشەی پیاو لەنێو سیستەمدا. لێرەوە دەڵێین لە کوێدا ژن وەکو کەلوپەل و ئامێر دوور لە مرۆڤبوون سەیر بکرێت، لە کوێدا ژن سەدای دەنگی کپ بکرێت و چاوی ببەسترێت, ئەوا لەوێدا سیستەمی پیاوسالاری ئامادەیە, بەمەش دەگەینە

ئەو حاڵەی بڵێین پێکهاتەی "بەڕێوەبەرایەتی تۆمارکردنی خانووبەرە" بەپێی یاسا و ڕێسا و دەستوری پیاوسالاری بەڕێوە دەچێت, بەڵام چ یاسایەك, یاسایی سەردەمی بیابان و کۆمەڵگا بەدەوەی.
لەبەرئەوەی ئەم دەزگایە ئافرەت بە کوێر و بێچاو دەبینێت، بۆیە باشترێکە ئێمە سەر لەنوێ لەژێر میکرۆسکۆبی بینینەکانی خۆمان سەیری جەستەی ئافرەت و چاوەکانی بکەینەوە و هەوڵبدەین لێیانەوە نزیك بینەوە، ئەمەش بۆ ئەوەی لە ڕاستی و ناڕاستی, لەدروستی و نادروستی ئەم حوکمە ئاگادار و دڵنیا بین, ئەگەرچی بەشێکی نێر لە کۆمەڵگای ئێمەدا هەندێکجار بە بینینی جەستەی مێ ختوکە دەیگرێت و بەنزیکبوونەوەی لێی لەهۆش دەچێت, بەڵام ئەم نزیکبوونەوەیە وەکو ئاماژەم بۆکرد لە ئێستادا پڕ سوودە.
ئەگەر سەیرکردنی جەستەی مێ لە نزیکەوە کارێکی زەحمەت و قورس بێت، ئەوا لە دووری ئەودا لەبەردەم دوو ئەگەر دەبین یان ڕاستە یان ناڕاستە.
ئەگەر گریمانی ڕاستی ئەم حوکمە بکەین, ئەوا لەوێوە ئیدی ڕێکلامی ئیشکردن و چالاکی نواندنی هەموو ئەو ئافرەت و ژنانەی کە لەنێو ڕێکخراو و دامودەزگای حزبی و حکومییەکان "بە خودی پەرلەمان و ئەنجوومەنی وەزیرانیشەوە" پووچ و بەتاڵ و بێمانا دەبێتەوە, دواجار دەبێت هەموویان بچنەوە ژێر باری بڕیارەکانی سیستەمی پیاوسالاری دەسەڵاتگەرا, ئیدی لەنێو چوارچێوەی ماڵی نێرە پەیوەستەکانیان ئامێرئاسا براکسیسی هەر سێ کارکردە بە زۆر سەپێنراوەکەی سەریان "زایەندکردن, منداڵبوون, کەیبانوو" بکەن, لێرەوە هەڵەی گەورە یاخود خۆهەڵخەڵەتاندنی گەورەی ئافرەت ئەوەیە وا تێبگات کار و چالاکی دەکات، هەڵەی گەورەی ئافرەت ئەوەیە وا تێبگات ئەکتیڤە و بەهای هەیە, گوێی لێدەگرێت و بە مرۆڤ دەبینرێت.
بەڵام ئەگەر گریمانی ناڕاستی ئەم حوکمە بکەین " کە ئەمە ڕاستەکەیەتی", ئەوا ئیدی دەبێت هەنگاو بۆ گێڕانەوەی بەهاو حورمەتی لە دەستچوویان بهاوێژرێت و بە جۆرێك لە جۆرەکان هەیبەت و بەها و مرۆڤبوونیان بۆ بگێردرێتەوە, ئیتر بە چەشنێکیتر مامەڵەیان لەگەڵدا بکرێت. بە وبچونی من هەڵەی گەورە بەتەنها لە ژندا نییە, بەڵکو لە پیاویشدایە، واتا هەڵەی گەورە هەڵەیەکی دووسەریە, لە سەرێکیدا لە پیاودایە, چونکە وەکو مرۆڤ سەیری ئافرەت ناکات, هەوڵدەدات وەکو هەر کەلوپەل و ئامێرێکی بێچاو و بێهەست مۆنۆپۆلی بکات, لە کاتی پێویستدا بەکاری بهێنێت، لە سەرەکەیتریشدا لە ژندایە, چونکە لەنێو ڕێکخراو و دامودەزگا حزبی و حکومییەکان قسە و کار و چالاکی بۆ سیستەمێك دەکات, کە دواجار تیایدا وەکو مرۆڤ سەیر ناکرێت و هەوڵدەدرێت وەکو ئامێر مۆنۆپۆل بکرێت، یان بەشێوەیەکیتر بەرگری لە سیستەمێك دەکات کە بەهاو حورمەتی دەشکێنێت و بە کوێر و بێچاو پێشانیدەدات.
لێرەوە پرسیار ئەوەیە ئایا ئەو ئافرەتە وەزیر و پەرلەمانتارەی کە لەنێو پێکهاتە پەیوەستەکانیان خەریکی ڕاپەراندنی ئیشوکار و چالاکییەکانن, ئەوانیش لەنێو پێکهاتەی ناوبراو بە شاهێد ناچن و دەنگیان نییە؟ یان بەپێچەوانەوە ئەگەر قەرارە ئافرەت بە شاهێد نەچێت و چاوی نەبێت, کەواتە چۆن دەکرێت لەنێو هەیکەلی پەرلەماندا وەکو ئەندامێکی کارا ئامادەبێت و لە بڕی کۆمەڵگا قسە بکات؟ ئایا ئەو ئافرەتە پەرلەمانتارە لە هەمان جنسی ئەو ئافرەتە نییە کە لە پێکهاتەی نێوبراودا بە شاهێد ناچێت، یان ئەوە جۆرێکیترە لە ئافرەت و لە شوێنێکیتر ئیستیرادمان کردووە؟.

ئەنجامگیری: لە ئەنجامیگیری هەموو ئەمانەی پێشەوە دەڵێین لە نێو یەك کۆمەڵگادا و لە یەك سەرزەمینی هاوبەشی ژیانکردنداو لە ژێر دەسەڵاتداریێتی یەك دەسەڵاتی بەڕێوەبرندا, و لەنێو سێ دەزگا و پێکهاتەی

جیاجیا "پەرلەمان/ دادگا/ بەڕێوەبەرایەتی تۆمارکردنی خانووبەرە"دا, سێ جۆرە مامەڵەکردن لە بەرامبەر ژندا ئامادەیە, سێ جۆرە ئافرەتبینی هەیە, تیایاندا ژن بە سێ وێنەی جیا, بە سێ نرخ و بەهای جیا پیشاندەدرێت, مەبەست لە نێو کۆمەڵگایەکدا سێ جۆرە پێکهاتە ئامادەیە و هەریەکەشیان بێئاگاو جیا لەویتر بەپێی یاسایەك و دەستورێك بەڕێوەدەچێت و لە ئافرەت دەڕوانێت.

لە نێو پەرلەماندا یاساو دەستوری دیموکراسی و یەکسانخوازی ئامادەیە و کاری پێدەکرێت, بۆیە ئافرەت مرۆڤێکی کامڵ و تەواوە, یەکدەنگ و یەك جەستەیە و بە شاهید دەچێت و دەتوانێت قسە بکات, لە نێو دادگادا یاساو دەستوری ئایینی ئامادەیە و کاری پێدەکرێت, بۆیە ئافرەت مرۆڤێکی ناکامڵ و ناتەواوە, نیوە دەنگ و نیوە جەستەیە, واتا بە دوو ئافرەت ئینجا شاهێدێك و دەنگێك بۆ قسەکردن پێکدەهێنن, دواجار لەنێو بەڕێوەبەرایەتی تۆمارکردنی خانووبەرە یاسا و دەستوری سیستەمێك ئامادەیە و کاری پێدەکرێت, بۆیە ئافرەت کەلوپەل ئاسا نامرۆڤە, هیچ دەنگی نییە و جەستەکەش وەکو مرۆڤ لەبەرچاو ناگیرێت و ناتوانێت شاهێدی بدات و قسە بکات.

بەبۆچوونی من ئەم سێ جۆرە مامەڵەکردنە جیایە لەگەڵ ژن, ئەم سێ ئافرەتبینیە لەنێو یەك کۆمەڵگا و لەیەك سەرزەمینی هاوبەش و لە ژێر فەرمانڕەوایی یەك دەسەڵاتدا, عاجباتی کۆمەڵگای ئێمە پیشاندەدات و هیچیتر.

مایۆی 2002